



Per Nortvedt,  
professor ved seksjon  
for medisinsk etikk,  
Universitetet i Oslo.

# Er helsevesenet til for pårørende eller for helsepersonell?

Det er bekymringsfullt at leger og psykologer synes det er viktigere å beskytte egen yrkesgruppe enn å sikre pasientens og pårørendes rettigheter.

**F**or snart to år siden døde en nær kollega og venn. Han døde etter en rutinemessig bypass hjerteoperasjon ved Ullevål sykehus/ OUS. Det er gjort tusenvis av slike inngrep siden 1970-tallet, og de aller aller fleste operasjoner går bra. Det er bare fra 0,7 til 0,3 prosent risiko for at man får luftemboli til hjernen ved påkobling til hjerte-lungemaskin.

Med her gikk imidlertid alt galt i et sammenstøt av systemsvikt og menneskelige feil. Jeg har inntrykk av at pårørende ble godt ivaretatt av sykehuset. Men mange av oss sitter likevel igjen med en rekke spørsmål.

## «Hvorfor kan ikke pårørendes adgang til å klage gi økt kvalitet?»

Det ble selv sagt full gransking av hendelsen ved Statens Helsetilsyn og politiet. Det er vanlig ved alvorlig feilbehandling. Resultatet av granskingen ble at en i operasjonsteamet fikk advarsel og sykehuset ble ilagt en foretaksbot.

### De det rammer mangler rettigheter

Når en slik feil skjer og med så alvorlig resultat

er det forferdelig for alle parter. Likevel er det ikke helsepersonell som har det verst! Pasienten døde og familien sitter igjen med tapet, det er det verste.

Merkelig nok har de det angår mest (pasienten og familien) ingen rettigheter som parter i slike saker. De har ikke rett til innsyn i sakens dokumenter, til forhåndsvarsel når vedtak skal fattes, ingen rett til å uttale seg før vedtak skal fattes, ingen klagerett osv. Pasient og pårørende er ikke etter forvaltningsloven regnet som parter i saken, og har derfor ingen partsrettigheter! Part i saken er helseforetaket og det angjeldende helsepersonell.

### Foreslår rettigheter

Helse og omsorgsdepartementet foreslår derfor i et nytt lovutkast at brukere og pårørende skal gis partsliknende rettigheter i saker til Helse-tilsynet i fylkene. Å gi partsliknende rettigheter innebærer at brukere og pårørende skal ha innsyns- og uttalerett i saker som angår dem. Men de har likevel ikke klagerett på vedtak. Et flertall i et utvalg som utredet spørsmålet for departementet i 2011 gikk også inn for utvidet klagerett. Sykepleierforbundet og pasientombudene støttet dette, men ikke legeföreningen

og psykologiföreningen. Heller ikke mange av de store helseforetakene støttet forslaget. Det ble påpekt at:

- » En klageadgang vil ikke bidra vesentlig til kvalitetsforbedring og pasientsikkerhet
- » Det vil innebære økt saksmengde og saksbehandlingstid
- » Det vil favorisere ressurssterke

### Uten empirisk belegg

Spørsmålet er om disse påstandene medfører riktighet og om dette er gode nok grunner til ikke å gi klageadgang.

Det er naturlig at den som er berørt av en hendelse, som en rettighetskrenkelse eller skade på liv og helse, også skal ha en rett til å uttale seg om administrative reaksjoner i en sak som angår dem selv direkte. Og det er så vidt jeg vet intet empirisk belegg for å hevde at det å gi pårørende en adgang til å klage på saksbehandling ikke vil bidra til kvalitetsforbedring. Og skal det brukes som et argument mot å gi pårørende og pasienter større rettigheter at det favoriserer de som er ressurssterke?

Skal økt saksmengde være et argument mot å gi likebehandling og rettmessige rettigheter? Da er det mange likestillingsframskritt og de-



# sienter

mokratiske rettigheter i det moderne samfunn som aldri ville ha sett dagens lys.

## De mest alvorlige sakene

Saken stopper likevel ikke her. Forslaget fra departementet dreier seg nemlig bare om å gi pårørende partsliknende rettigheter i saker som angår helsetilsynet i fylkene, men dette skal ikke gjelde saker som framlegges for det statlige helsetilsynet.

Men hvorfor skal de store og mest alvorlige sakene som går til statens helsetilsyn unntas fra pårørendes og pasienters innsyns og uttalerett? En tilsynssak vil i de tilfeller den direkte angår en pasient eller pårørende, gjøre disse til en de facto berørt part.

Det synes rimelig at den eller de som er direkte berørt av en hendelse således skal ha partsrettigheter i henhold til forvaltningsretten. Særlig vil dette kunne gjelde der brudd på Helsepersonelloven også må sees i sammenheng med krenkelse av pasienten eller pårørende i samsvar med Pasientrettighetsloven. Det innebærer at pasient/pårørende også må kunne påklage vedtak om administrative reaksjoner fattet av Statens helsetilsyn, dvs. ha de samme partsliknende rettigheter inkludert klageadgang som nå forslås gis ved saker til helsetilsynet i fylket. ■■■

